

object: Noordeinde 26-27-28-29 in Volendam
arcx rapport: 0859
onderwerp: cultuurhistorische waardering
bezoekdatum: 23 april 2014
rapportage: 29 april 2014, totaal 6 pagina's
opdrachtgever: gemeente Edam-Volendam
opgesteld door: H.P. Boer ING.

Door de eigenaren van de panden Noordeinde 26, 27 en 29 in Volendam zijn bezwaren geformuleerd tegen het door de gemeente Edam-Volendam vastgestelde bestemmingsplan Oude Kom Volendam 2012 en in het bijzonder tegen de in het kader van het planologisch erfgoedregime ten behoeve van dit bestemmingsplan vastgestelde cultuurhistorische waardering. Deze cultuurhistorische waardering is opgesteld door Adviesbureau MSP.

In het kader van de beroepsprocedure bij de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft de eigenaar een beroepsschrift laten opstellen door Blenheim Advocaten, waarin de cultuurhistorische waardering wordt bestreden. Aan ARCX monumentenzorg en cultuurhistorie is door de gemeente Edam-Volendam gevraagd om – op grond van onder andere een waarneming ter plaatse en aanvullend archiefonderzoek – vast te stellen of de geformuleerde bezwaren juist zijn en te toetsen in hoeverre de door MSP opgestelde waardering volgens de in de gemeentelijke erfgoedverordening genoemde criteria opgesteld is.

In onderstaand overzicht worden de criteria in volgorde van de historische rapportage gevolgd; de toets door ARCX is cursief weergegeven.

TOETSING

Functie en bouwjaar

7. Is het object van belang vanwege zijn (voormalige) functie?

Toelichting door MSP: geen

Score: 0

De woningen hebben sinds de bouw altijd een woonfunctie gehad. Derhalve zijn de objecten in de huidige situatie niet van belang vanwege cultuurhistorische aspecten die verwijzen naar het voormalige gebruik.

Score: 0

Uitsnede uit een kadastrale hulpkaart uit 1882 waarop de huisnummers 26, 27 en 29 als nieuwbouw aangegeven staan.

8. Is het object van voor 1960?

Toelichting door MSP: Vierde kwart 19e eeuw

Score: 2

Beroepschrift Blenheim: Aangevoerd wordt dat delen van de woningen na 1960 vernieuwd zijn en dat daarmee geen rekening gehouden is bij het toekennen van de punten.

De huizen zijn niet tegelijkertijd gebouwd. De huisnummers 26, 27 en 29 verschijnen voor het eerst op een kadastrale hulpkaart uit 1882 en zullen kort daarvoor gebouwd zijn. Ter plaatse van nummer 29 stond oudere bebouwing die hiervoor gesloopt werd. Nummer 28 is kort voor 1889 gebouwd ter plaatse van een schuurtje dat bij nummer 29 behoorde.

In de loop der tijd zijn de woningen verbouwd en aangepast, hier onder worden de belangrijkste veranderingen genoemd:

nummer 26:

- in 1947 is de voorgevel in de bestaande indeling vernieuwd.*

nummer 27:

- van dit huisje is op enig moment het metselwerk van de gevels vervangen, deze verandering is niet gedocumenteerd in de bouwdoSSIers.*

nummer 28:

- in 1947 zijn de begane grondvloer en de indeling vervangen.*
- in 1953 is aan de achterzijde een w.c. ruimte aangebouwd.*
- aan het eind van de vorige eeuw is de achtergevel uitgebouwd, waarschijnlijk in combinatie met het plaatsen van een dakkapel.*

nummer 29:

- kort voor 1890 wordt aan de achterzijde een aanbouw gemetseld.*
- in 1948 is het onderste deel van de voorgevel met een gewijzigde indeling opnieuw opgetrokken. Waarschijnlijk zijn tegelijkertijd ook de overige gevels vernieuwd.*

In hoofdopzet zijn de vier huizen ontstaan aan het eind van de 19e eeuw. Met name kort na de Tweede Wereldoorlog zijn de huizen gemoderniseerd en vonden vernieuwingen plaats aan de gevels. Ook in latere jaren vonden veranderingen plaats. Bij deze modernisering en groot onderhoud is de bestaande historische hoofdopzet van de huisjes steeds het uitgangspunt geweest. Er was geen sprake van ingrijpende vernieuwing of (gedeeltelijke) nieuwbouw. Deze ingrepen kunnen daarmee gekwalificeerd worden als (groot)onderhoud.

Score: 2

Stijl en gaafheid

9. Is het object van belang wegens de architectonische gaafheid van het exterieur?

Toelichting door MSP: Gave bouwmassa's en architectuur exclusief nummer 28 (ingrijpend verbouwd).

Score: 1

Beroepschrift Blenheim: Op grond van de bouwkundige staat en latere veranderingen is er geen sprake van gave bouwmassa en gave architectuur.

De gaafheid van de architectuur dient los gezien te worden van de bouwkundige staat. Latere veranderingen kunnen wel van invloed zijn op de gaafheid en oorspronkelijkheid van de vormgeving. Op het schaalniveau van de te onderscheiden bouwmassa's bleven de nummers 26, 27 en 29 gaaf bewaard. In hoofdvorm zijn de oorspronkelijk volume's nog herkenbaar, de schaal, indeling en materialisatie van de gevels passen ondanks latere aanpassingen nog goed aan op het oorspronkelijke concept. Door MSP is terecht signaleerd dat nummer 28 ingrijpend verbouwd en gewijzigd is. Deze verandering heeft de oorspronkelijke architectonische gaafheid van dit huis onherstelbaar aangetast.

Score: 1 (huisnummers 26, 27 en 29).

Score: 0 (huisnummer 28).

10. Is het object een goed voorbeeld van een bepaalde stijl of bouwtrant?

Toelichting door MSP: Specifieke Volendamse bouwstijl voor woonhuis.

Score: 1

Beroepschrift Blenheim: Men mist de onderbouwing van de gedefinieerde term.

De vormgeving van de eenvoudige huisjes valt niet onder te brengen onder een (inter)nationale bouwstijl. De woningen zijn gebouwd in een lokaal-ambachtelijke bouwtraditie die hoofdzakelijk gebaseerd is op de vraag naar goedkope woonruimte en gewoonten en plaatselijke gebruiken. In Volendam was vanaf de 19e eeuw een kleine vrijstaande verdiepingloze woning onder een zadeldak met voor en achter een houten topschot een populaire bouwvorm bij de vissersbevolking. De vier woningen zijn zeer representatief en inmiddels ook zeer zeldzaam als voorbeelden van dit type eenvoudige woningen, die zonder bijzondere detailleringen en decoraties gebouwd werden.

Score: 1

11. Bezit het object bijzondere esthetische kwaliteiten (zoals gevelindeling, bijzondere detaillering, materiaal- en/of kleurgebruik etc.)?

Toelichting door MSP: 26, 27, 28 en 29: Vrijstaande woningen met kelder, begane grond en zolderverdieping bij 26 en 29 en begane grond en zolderverdieping bij 27 en 28. Steeg tussen 26/27 en 28/29. zadeldak met rode Hollandse pannen, nokken haaks op de dijk, bakgoten. Dakkapel (27, 28 en 29). Gevels: rode baksteen in halfsteensverband met gepleisterde plint. 28: gepleisterde gevels en aanbouw onder platdak aan zijde Kloosterbuurt. Voorschot met boeiboord, windveren en makelaar. Ongedeelde schuifvensters (26,27 en 29) met glas-in-lood in bovenlicht (26 en 27). Toegangen met bovenlicht.

Score: 3

Beroepschrift Blenheim: Men (h)erkent in de beschrijving geen bijzondere esthetische kwaliteiten.

Esthetiek zegt iets over de schoonheid zoals die volgt uit de vorm, de verhoudingen, het materiaal, de decoraties en de samenhang daar tussen. Op het schaalniveau van de totale bouwvolumes zijn de sober en zorgvuldig vormgegeven huisjes goed van proporties, hebben gelijkmatige verhoudingen met zorgvuldig vormgegeven en gematerialiseerde gevels. Op detailniveau vonden er een aantal aanpassingen plaats die niet in alle gevallen een bijdrage leveren aan de esthetische kwaliteit. In de rapportage van MSP wordt geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende huizen. De nummers 26, 27 en 29 bezitten duidelijk de meeste kwaliteiten, nummer 28 heeft door latere latere aanpassingen veel van zijn authenticiteit verloren.

Zeker gezien de latere aanpassingen en modernisering is de door MSP gehanteerde score aan de hoge kant.

Score: 2 (huisnummers 26, 27 en 29)

Score: 0 (huisnummer 28)

12. Vertegenwoordigt het object een unieke (bouw)techniek of (bouw)type?

Toelichting door MSP: Volendamse visserswoningen

Beroepschrift Blenheim: De woningen vertegenwoordigen geen unieke (bouw)techniek of (bouw)type.

Het object vertegenwoordigt geen unieke (bouw)techniek, de woningen vertegenwoordigen wel een bijzonder bouwtype. De woningen zijn representatief als eenvoudige kleinschalige behuizing van Volendammer arbeiders en vissers in de periode vanaf het eind van de 19e eeuw tot aan de Tweede Wereldoorlog. Door naoorlogse sloop, vernieuwing en modernisering is dit huistype binnen de bebouwde kom van Volendam zeer zeldzaam geworden.

Score: 1

13. Neemt het object een belangrijke plaats in het oeuvre van een bekende architect en/of de plaatselijke, regionale en/of landelijke architectuurgeschiedenis?

Toelichting door MSP: geen.

Score: 0

Beroepschrift Blenheim: geen opmerkingen.

Het begrip architectuur moet in dit verband wat breder opgevat worden dan de ontwerpproducten van geschoolde al dan niet bekende architecten. De vormgeving van de huizen Noordeinde 26-29 is niet vernieuwend of revolutionair maar volgt wel de populaire en gebruikelijke vormgeving in de periode van ontstaan. Het zijn daarmee herkenbare, representatieve en zeldzame voorbeelden van in een traditioneel ambachtelijke bouwstijl opgetrokken woningen uit het eind van de 19e eeuw. Door de authentieke verschijningsvorm leveren de huisjes een belangrijke bijdrage aan de lokale architectuurgeschiedenis.

Score: 1

14. Is het object van belang vanwege de oorspronkelijkheid of de bijzonderheid van (een onderdeel van) het exterieur?

Toelichting door MSP: Vier bij elkaar gelegen benedendijks woningen in oorspronkelijke verschijningsvorm, exclusief nummer 28.

Score: 1

Beroepschrift Blenheim: Gezien de vele veranderingen is veel van de oorspronkelijkheid verloren gegaan.

Oorspronkelijkheid verwijst naar de bouwtijd. De oorspronkelijkheid en bijzonderheid van het exterieur is vooral op het schaalniveau van de totale bouwmassa nog aanwezig. Dit gegeven is bij vraag 11 al gewaardeerd.

De toelichting door MSP dat het hier gaat om vier woningen in oorspronkelijke verschijningsvorm is bij deze vraag niet relevant en komt bij vraag 15 aan de orde.

Score: 0

(Plaatselijk) historisch belang

15. Vormt het object samen met andere delen of objecten (gebouwen, hekwerken, entree, tuin) een karakteristiek historisch complex of historisch stedenbouwkundige structuur?

Toelichting door MSP: Pad tussen teen van de dijk en de woningen, pad van Noordeinde naar de Kloosterbuurt en pad langs de sloot.

Score: 1

Beroepschrift Blenheim: De instandhouding van de paden staat los van de monumentale waarde van de woningen.

Het is onmiskenbaar dat de vier woningen in onderlinge samenhang op een locatie onder aan de dijk gesitueerd zijn. Dit blijkt uit de positionering rug-aan-rug en de ontsluiting via een centraal pad dat aansluit op de dijk en het pad langs de sloot aan de Kloosterbuurt. De vier woningen en de aansluitende wegen en paden vormen daarmee een karakteristiek historisch complex.

Score: 1

16. Is het object als onderdeel van een historisch gegroeid stedelijk gebied, lint of landelijk gebied daarin beeldbepalend?

Toelichting door MSP: Door de kleinschaligheid en als één geheel gesitueerd beneden aan de dijk.

Score: 1

Beroepschrift Blenheim: Door de schaal van de woningen kan geen sprake zijn van beeldbepalende objecten.

Op historische foto's uit de eerste helft van de vorige eeuw is te zien dat de oorspronkelijke bebouwing aan het Noordeinde bestond uit kleine verdiepingloze woningen die beneden aan de dijk stonden. Bij latere modernisering en nieuwbouw van het gebouwenbestand heeft een schaalvergroting plaatsgevonden en kwamen de huizen tegen de kruin van de dijk te staan.

In de huidige situatie vormen de aan de voet van de dijk staande huisjes vanwege hun afwijkende situering en schaal een zeer herkenbare onderbreking van de in de tweede helft van de vorige eeuw ontstane bebouwingskarakteristiek. De woningen zijn daarmee een ruimtelijke verwijzing met beeldbepalende kwaliteiten naar de historische groei van de bebouwing aan het Noordeinde.

Score: 1

17. Heeft het object bijzondere betekenis voor het aanzien van een streek, stad, dorp of wijk (oriëntatiepunt)?

Toelichting door MSP: geen.

Score: 0

Beroepschrift Blenheim: geen opmerkingen.

Vanwege de vorm en omvang onderscheiden de woningen zich niet als oriëntatiepunt ten opzichte van de belendende bebouwing. .

Score: 0

18. Maakt het object deel uit van een gebied met een grote continuïteit waardoor het historische patroon van verkaveling, wegen en waterlopen goed geconserveerd is gebleven?

Toelichting door MSP: De aansluitende bebouwing aan beide zijden van de woningen is gewijzigd door grotere bouwmassa's en de situering van voor- en achtergevels ten opzichte van de dijk en de achterliggende Kloosterbuurt.

Score: 0

Beroepschrift Blenheim: geen opmerkingen.

Hoewel de historische stedenbouwkundige structuur ter plaatse veranderde door latere bebouwing, vertegenwoordigen de huisjes Noordeinde 26-29 nog wel een belangrijke waarde als representatief onderdeel van de vroege bebouwing van dit deel van Volendam. Het historische patroon van verkaveling, wegen en waterlopen ter plaatse bleef ondanks deze veranderingen redelijk goed geconserveerd.

Score: 1

19. Zijn aan het object historische herinneringen verbonden in de ruimste zin van het woord (feiten, gebeurtenissen, eigenaren, bewoners, beroepen etc.)?

Toelichting door MSP: Benedendijks gelegen cluster van visserswoningen die de herinnering markeert aan het vissersdorp en de kleinschalige benedendijkse woonsituatie.

Score: 2

Beroepschrift Blenheim: Er wordt verwezen naar het gebruik en niet naar een historische herinnering.

Met betrekking tot feiten, gebeurtenissen en personen is geen historische info beschikbaar, derhalve kan geen score toegekend worden.

Score: 0

20. Is het object van belang vanwege een plaatselijke, regionale of landelijke historische ontwikkeling (op sociaal, cultureel, technisch, bestuurlijk, economisch gebied etc.)?

Toelichting door MSP: Van boven lokaal belang als benedendijks woonsituatie in zijn oorspronkelijke situering.

Score: 2

Beroepschrift Blenheim: de toelichting verwijst niet naar een historische ontwikkeling.

De woningen zijn van belang als benedendijks gelegen cluster van vier woningen dat verwijst naar de economische ontwikkeling van het vissersdorp Volendam aan het eind van de 19e eeuw en de huisvestingssituatie van de bevolking.

Score: 2

SCORE

Uit de toets volgt dat niet alle vragen door MSP van een relevante toelichting voorzien zijn. In een aantal gevallen zijn de scores niet terecht toegekend. Bij de vragen 9, 11, 13, 14, 18 en 19 komt ARCX tot een afwijkende score. Per saldo leidt dit voor huisnummer 28 tot een totaalscore van 10 punten en voor de huisnummers 26, 27 en 29 tot een totaalscore van 13 punten.

Dit betekent dat aan Noordeinde 26, 27 28 en 29 volgens artikel 1 lid a van de Erfgoedverordening Edam-Volendam 2010 de status van beeldbepalend bouwwerk toegekend zou moeten worden.